

DE MAN MET ZWARTE LAARZEN

DE MAN MET ZWARTE LAARZEN
ROMAN

O.G. Wilkins

Eerste druk 2020

Copyright © 2020 O.G. Wilkins

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door print-outs, kopieën, of op welke manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur.

Instagram: @o.g.wilkins

Coverontwerp: O.G. Wilkins

Foto omslag: Ricardo Gomez Angel on Unsplash

ISBN: 9789464057720

NUR 300, 301

Historische fictie. Elke gelijkenis met bestaande personen berust op louter toeval.

Voor onze lieve papy Jean

Proloog

Geen kat wist dat we Joden waren. Zelfs ik niet. Het leek voor mij vanzelfsprekend dat als we in Duitsland woonden, Duits praatten en Duitse namen hadden, wij Duits waren.

Mijn ouders heetten Bernhart en Erika Bergher. Ze hadden vijf kinderen en woonden samen met mijn grootouders op een rustig gelegen boerderij in Grossbeeren, twintig kilometer ten zuidwesten van Berlijn.

Iedereen in mijn familie zag er Arisch uit. Iedereen behalve ik. Met mijn bruine ogen en zwarte haren was ik letterlijk het zwarte schaap van de familie. Mijn vader, die daar het meest bezorgd om was, had meermaals voorgesteld mijn haardos te blonderen, maar dankzij het verzet van mijn conservatieve moeder wist ik telkens mijn donkere paardenstaart te behouden. Alleen wanneer de burens langskwamen om wat suiker of zout te vragen, werd ik naar mijn kamer gestuurd en moest ik daar blijven spelen tot ze weer vertrokken waren. Niemand had mij ooit de reden van deze gewoonte uitgelegd.

Onze boerderij was groot, maar voor mij was zelfs de wereld te klein. Ondanks dat wij er met z'n achten woonden, klaagde ik vaak over het gebrek aan speelkameraden. Met Ilse en Lieselotte maakte ik altijd ruzie om poppen, Lenka was veel te volwassen en saai en Hans was te klein om aan mijn spelletjes mee te doen.

Als Hans een paar jaar ouder zou zijn geweest, dan hadden we samen bomen kunnen beklimmen, kunnen vliegeren of op ontdekkingstochten kunnen gaan. Ja, dat had gekund.

Wat het vee betreft, daar had ik ook weinig aan. De kippen hadden schrik van mij, met inbegrip van de haan, die ik

een keer goed door elkaar had geschud. De geiten waren alleen interessant als ze nog klein waren en konijnen waren dan weer verschrikkelijk schichtig en ongelooflijk lekker. Dat alles maakte dat ik vaker dan gewenst mijn grootmoeder lastigviel.

Oma was lang en mager, maar niettemin stevig gebouwd. Haar grijze haren waren altijd in een strakke lage dot gerold en haar gerimpelde gezicht had voorzichtige trekken. Rond haar mondhoeken waren diepe rimpels gekerfd, wat erop wees dat ze ooit veel gelachen had. Ooit. Ik heb het haar in ieder geval zelden zien doen. Als ze mij grappige verhalen uit haar jeugd vertelde terwijl ik met een peperkoek in mijn handen aan haar lippen hing, was de enige vorm van emotie die ze in staat was te tonen een glimp van een gebroken glimlach.

Toch hield ik mateloos van die vrouw. In tegenstelling tot mijn moeder sprak ze altijd in volwassenentaal tegen mij. Zij wond er nooit doekjes om. Als ik mijn plas wilde ophouden, leerde ze mij dat ik blaasontsteking kon krijgen. Als ik verval- len melk dronk, kreeg ik diarree en als ik het in mijn hoofd mocht halen om 's nachts alleen in de weide te wandelen, was de kans groot dat een hongerige wolf mij zou doodbijten.

Zo kwam het dus dat ik op zesjarige leeftijd even ontwik- keld was als een kind van tien. Ik wist bijvoorbeeld ook waar kinderen vandaan kwamen. Ze worden niet door de ooievaar gebracht, zoals moeder mij had wijsgemaakt, maar groeien uit een zaadje dat de man in de buik van een vrouw plant als ze van elkaar houden.

Ieuw.

Toen ik die theorie aan mijn vader had voorgelegd, was hij in lachen uitgebarsten. Moeder had het minder grappig ge- vonden en sindsdien bleef de deur tussen de keuken en de woonkamer open wanneer oma en ik conversaties voerden bij de haard. Hierdoor ving ik ook vaak flarden op van de radioboodschappen waar mijn ouders dagelijks naar luister-

den om op de hoogte te blijven van de stand van de oorlog. Ik snapte er nooit veel van. Het enige wat mijn kinderbrein wel kon vatten, was dat de snerpende stem verzekerde dat Duitsland de oorlog aan het winnen was.

Terwijl mijn ouders, om de voor mij toen nog onverklaarbare reden, ongerust en zelfs treurig leken te worden van zulke aankondigingen, werd ik daar goedgezind van. Ik wilde dat Duitsland de oorlog zou winnen, het was mijn vaderland. Ik was er geboren. Ik was Duits. En dat was alles wat ik wist.

Maart 1943

Theoretisch gezien was de lente al in zicht, maar op die zekere maandagochtend leek deze nooit zo veraf.

Het sneeuwde buiten. Ik was verkouden. Oma, verpleegster van beroep, verzorgde mij, want mijn moeder had het druk met het bereiden van het avondmaal. Het was niet zomaar een dag. Lenka werd zeventien. Voor zulke speciale gelegenheden bakte moeder haar traditionele kersentaart met kersen die ze in de zomer had ingevroren.

Vroeg in de avond verzamelden wij ons in de eetkamer met Lenka aan het hoofd van de tafel. Ze zag er prachtig uit. Moeder had voor haar een groene jurk genaaid met een lijffe dat heel subtiel haar prille vrouwelijkheid accentueerde, en een wijde zoom die net niet tot aan haar enkels reikte. Haar dikke blonde lokken glansden in het weinige licht dat we hadden. Ze kwamen tot aan haar middel. Ja, ze had prachtig haar. Werkelijk prachtig. En prachtige blauwe ogen met lange wimpers, waar ze uitzonderlijk die avond lichtjes wat van moeders mascara op had aangebracht. Met een blos op haar wangen blies ze de kaarsen uit.

Ik had geen idee wat ze die avond heeft gewenst, maar ik betwijfel of die wens ooit is uitgekomen.

Toen het laatste stuk taart van de tafel was verdwenen, haalde vader de accordeon uit de kelder. Volgens oma speelde hij goed, maar lang niet zo goed als de eigenaar van het instrument. Arme opa had een jaar na het uitbreken van de oorlog een zware longontsteking opgelopen en ondanks oma's moeite om hem weer op de been te helpen, had hij het niet gehaald.

Zijn vertrek was een van de vele redenen waarom oma dikwijls zo triestig keek. Ze miste hem, heel het gezin miste hem, zijn charisma en zijn vermogen om in elk zwart-wit beeld kleur te zien.

Niettemin, op die bewuste avond in maart, hadden de drie volwassenen die ons gezin telde, tijdelijk hun melancholische sluier van zich afgeworpen.

Terwijl het buiten sneeuwde en vroom, de maan hoog aan de hemel hing en de wolven op de heuveltoppen jankten, kletterde moeder met de afwas in de keuken en vulde vader onze kleine woonkamer met de vrolijke klanken van de polka's. Oma klapte mee met het ritme. In het midden van de kamer dansten mijn zusjes met Hans. De haard knapperde.

Week van de warmte en met een snotterende neus lag ik op de zetel en genoot ik van de zalige sfeer die zo zelden in ons huis hing. Zo gelukkig als wij toen waren, zo gelukkig zouden wij nooit meer zijn.

Vlak voor middernacht was het feest afgelopen. De accordeon was naar zijn vertrouwde plek op zolder verdwenen, de afwas was gedaan en oma's gezicht had weer zijn alledaagse lusteloze uitdrukking aangenomen.

Vader wilde mij net oppakken om mij naar mijn kamer te brengen, toen er op de deur werd gebonkt.

Het werd stil in de woonkamer. Zo stil dat ik zelfs mijn neus niet durfde op te halen en het snot naar mijn lip kroop. Met bange ogen keek Lenka naar mijn moeder, die op haar beurt met ingehouden angst naar mijn vader keek. De klok boven de haard klonk abnormaal luid.

Tik. Tak. Tik.

Weer geklop, maar zachter deze keer. Vader zette mij op de grond, vermande zich en stapte naar de deur.

'Wie is daar?' vroeg hij met een bijna dreigende stem.

Buiten klonk gedempt gemompel. Vader keek ons vluchtig aan. Het was duidelijk dat hij twijfelde, maar uiteindelijk besloot hij om het slot van de deur te halen. Onmiddellijk viel een

ijzige windvlaag met een ruk de kamer binnen en de vlammen van de kaarsen bibberden.

Een rijzige gestalte verscheen in de deuropening. Hij zette een stap naar voren en het eerste waar mijn blik op viel, waren een paar blinkende zwarte laarzen. Het leek alsof ze pas waren ingevet, ik kon het leer bijna ruiken. Daarna gleeed mijn blik over een strakke kakigroene mantel met glinsterende knopen om vervolgens te belanden op een gerimpeld gezicht met een grijzende snor en zware wenkbrauwen. Onder die wenkbrauwen lagen koude blauwe ogen, die ons lichtjes verrast een voor een aankeken.

'Unterscharführer Oskar Sommer,' zei hij, nadat hij zijn pet had afgezet. 'Mijn excuses voor zulk laat bezoek.'

Vader glimlachte warm en gebaarde dat de man mocht binnenkomen. 'Wat brengt u hier op dit late uur, herr Sommer?' vroeg hij terwijl hij de deur achter Sommer op slot deed en hem een stoel aanbood.

'Mijn plicht.'

Er volgde een korte gespannen stilte, waarna vader tegenover de man ging zitten. 'Hoe kunnen wij u van dienst zijn?'

De man met zwarte laarzen keek ons keurend aan. Een halve glimlach speelde op zijn gezicht. 'Wat een mooie kinderen hebt u, Herr...'

'Bergher, Bernhart Bergher.'

De man knikte, mompelde de naam binnensmonds. 'En u bent, jongeheer?'

Hans knipperde verlegen met zijn ogen. Hij was drie, maar kon nog niet praten.

'Hans, Herr Sommer, en dit zijn Lieselotte en Ilse.'

De man keek naar de twee identieke blonde koppen en zijn wenkbrauwen schoten omhoog. 'Een tweeling? U bent een gezegende man, Herr Bergher. En wie bent u, jongedame?'

'Lenka,' zei Lenka zuur, waarop moeder haar berispeld

verbeterde: 'Helen. 't Is Helen.'

Moeder was zowat de enige van ons gezin die Lenka volhardend Helen bleef noemen. Volgens haar was het een welklinke Duitse naam, waar mijn zus helaas een hekel aan had.

'Mooi. Weet u, Herr Bergher, u moet meer kinderen maken. U hebt goede genen.'

Opeens viel zijn blik op mij. Ik stond achter de rok van mijn oma verstoopt. Ik merkte hoe zijn gezicht strakker werd, alsof hij in een weelderig bloemenperk een stuk onkruid had ontdekt. We gaapten elkaar aan.

Ik moet bekennen dat vanaf het moment dat de man een voet in ons huis had gezet, ik mijn blik niet van hem had kunnen afhouden. Iets aan hem fascineerde mij.

Misschien was het zijn onberispelijke uniform met talloze medailles en de gestikte adelaar op zijn linkerarm. Misschien was het zijn lichte, naar achter gekamde haar. Misschien waren het zijn zwarte laarzen. Of misschien was het de kilte die daarnet samen met hem het huis was binnengeglijpt. Ja, de kilte. Die was verlamvend.

'Dit is Nina,' hoorde ik vader zeggen, en voor Sommer de mogelijkheid kreeg onnodige vragen te stellen, herhaalde hij: 'Waarmee kunnen we u van dienst zijn?'

Sommer vestigde zijn aandacht weer op mijn vader. 'Mijn auto is stilgevallen.' De man kruiste zijn benen en zakte wat onderuit op zijn stoel. Met zijn hele houding straalde hij een vreemd soort zekerheid uit, alsof het zijn huis was en wij zijn gasten waren. 'Morgenvroeg word ik in Berlijn verwacht,' vervolgde hij, 'maar u begrijpt dat ik geen twintig meer ben. Ik heb rust nodig.'

Mijn ouders wisselden een vluchtige blik met elkaar uit. Ik snoof een vleugje paniek op, maar het was zo kortstondig dat het nietig was.

'We vinden wel een plekje voor u, Herr Sommer. Ik zal alles

klaarzetten. Helen, dek de tafel.' En met haar blik strak op de grond gericht haastte moeder zich naar de bovenverdieping.

Vader knikte naar oma, heel onopvallend, maar ze had de hint begrepen. Ze nam mij in haar armen, wenste vader en de man een goedenacht en spoorde Hans en de tweeling aan haar te volgen.

Terwijl ik de trappen werd op gedragen, keek ik over oma's schouder naar onze onuitgenodigde gast. Hij luisterde met een half oor naar iets wat vader hem vertelde en voor heel even kruisten onze blikken. Hij knipoogde.

Alleen ik wist dat onze oma een magische vrouw was. Ze sprak namelijk een taal die ik niet begreep. Als ik braaf was geweest, las ze mij voor het slapengaan uit een magisch boek. Volgens oma heette het De lotgevallen van Tom Sawyer.

Het zat vol met onbekende tekens, die op krabbels leken en die ik nergens anders had gezien, zelfs niet in Lenka's schoolboeken. Omdat ik de enige was aan wie oma voorlas uit dat boek, had ze mij opgedragen ons geheim zorgvuldig te bewaren. Zo kwam het dus dat niemand van ons gezin wist van het bestaan van ons magische boek, dat verstopt lag onder een losstaande plank in oma's kamer.

Om onze gast een slaappleaats ter beschikking te stellen, sliep ik bij oma in bed. Midden in de nacht werd ik wakker met een volle blaas. Naast mij hoorde ik oma's ritmische ademhaling. Ze sliep diep.

Toen ik de volle pispot terug onder het bed schoof, voelde ik mij weliswaar een stuk beter, maar kreeg ik te kampen met een ander probleem: ik was klaarwakker. Iedereen sliep, dus het enige wat ik kon bedenken om mezelf te vermaken, was oma's boek uit zijn schuilplaats halen en de prentjes bekijken.

Ik zag niet veel, het was veel te donker in de kamer. Een

stompje kaars lag op de ladekast, maar lucifers waren nergens te bespeuren. In de keuken zal er heus nog wel een pakje liggen, bedacht ik en ik sloop de kamer uit.

De lichten waren overal uit. In de gang was het frisjes. Toen mijn ogen aan het donker waren gewend, merkte ik het straaltje licht op dat aan het einde van de gang door een kier in de deur viel. Het trok mij aan als het vuur een nachtvliegje aantrekt. Zonder te kloppen, een gewoonte waar mijn moeder zich mateloos aan ergerde, duwde ik de deur verder open.

Daar zat hij, onze gast, kaarsrecht op het bed, zijn laarzen met crème in te smeren. Zonder zijn uniform zag hij er plots minder belangrijk uit. Helemaal niet gevaarlijk, zelfs een beetje vermoeid en vriendelijk. Zodra hij mij opmerkte, klaarde hij op.

‘Kom binnen, Nina.’

Met het boek achter mijn rug verstopt, stapte ik de kamer in. Ik was niet alleen lichtjes geveild dat hij zich mijn naam nog herinnerde, maar ook verbaasd hoe zacht zijn stem plots klonk.

‘Ben je soms ergens naar op zoek?’

Ik toonde hem het stompje kaars. ‘Lucifers.’

Een pakje lag op zijn nachtkastje. Hij vroeg niet eens waar ik ze voor nodig had. ‘Vang.’

In een reflex liet ik het boek en de kaars vallen om het pakje op te vangen, dat anders in mijn gezicht zou vliegen. Zo snel ik kon raapte ik het boek op en verstopte het weer achter mijn rug.

De man glimlachte zwakjes. ‘Zal ik je voorlezen?’

Ik zweeg. Hij legde zijn laarzen aan de kant en keek mij aan. ‘Weet je, ik heb iets voor je.’

Uit de binnenzak van zijn mantel haalde hij een bruin pakje tevoorschijn. Mijn ogen werden groot. Chocolade! Een dik blok echte melkchocolade, een zeldzame gast in onze koektrommel.

Sommer brak er een stuk van af en stak het in zijn mond. ‘De rest mag jij hebben, maar op één voorwaarde.’ Ik keek hem hoopvol aan. ‘Je laat mij je voorlezen.’

'Maar Herr Sommer,' jammerde ik, 'u kan dit helemaal niet lezen.' Ik werd triestig, want ik besepte dat ons geheim tussen mij en dat blok chocolade kwam te zitten en ik zweer dat ik het anders had gewild.

Maar wie was ik? Een kind van zes.

'Alleen mijn oma kan dat boek lezen, want alleen zij spreekt die magische taal.'

Er zaten nootjes in. Nootjes!

'Goed,' Sommer klonk licht teleurgesteld, 'mag ik dan op z'n minst zien wat voor boek het is? Heel even maar.'

Blij met ons compromis overhandigde ik hem het boek en hij mij het blok chocolade. Terwijl zijn ogen over de kronkels op de omslag gleden, nam ik een grote hap. Ik moest nog beslissen of ik alles zelf zou opeten of morgen met de rest zou delen.

'Dit is Hebreeuws,' zei Sommer en ik fronste, want ik had dit woord nog nooit gehoord. 'Jouw oma is inderdaad een magische vrouw.' Hij gaf mij het boek terug en begon zijn laarzen weer te poetsen. Ik bleef staan kijken. Het snot liep naar mijn lip, ik haalde mijn neus op.

'Ga nu maar slapen,' zei Oskar, en hij bood mij zijn gegraveerde zakdoek aan. 'Morgen is er weer een nieuwe dag.'

Met het boek in de ene hand en chocolade in de andere, liep ik naar de deur. 'Herr Sommer, belooft u mij aan niemand over dit boek te vertellen?'

'Ik beloof het.'

Na hem goedenacht te hebben gewenst, trok ik de deur achter mij dicht, enigszins tevreden met mezelf. Morgen is die man weg en dan is dit geheim weer alleen van mij en oma, dacht ik, en ik besloot dat ik de chocolade morgen met de rest zou delen.

Toen het bijna ochtend was, schrok ik wakker door oorverdovende schoten en onmenselijk geschreeuw. Een paar uur later zaten Lenka, de tweeling en ik op het tweeëndertigste transport naar Auschwitz.